

зводилися до рангу прислів'я. Такими були, наприклад, народні уявлення про факти біблейської історії. Поза сумнівом, багато прислів'їв і загадок книжкового походження.

Фольклор проявив себе і в наші дні, але набув нових форм. Наприклад, одним із жанрів письмового фольклору середини ХХ століття є альбом. Джерела його – у дворянській культурі. З самого свого виникнення альбомна традиція втілює тексти літературного походження у факти фольклору: вони «відриваються» від авторів, варіюються й переосмислюються, впливаючи на тексти, що виразно зберігають свою літературну природу. Тексти змінилися, але традиційною залишалася структура: лірика (з переважно драматичними сюжетами, ідеальним проявом яких був міський романс), жартівливі написи й побажання, усілякі вислови, що стосуються, звичайно ж, кохання й дружби. Альбом – це не щоденник: він розрахований на читання вголос, часто і на те, що читачі / слухачі теж що-небудь туди впишуть, остаточно перетворюючи його на фольклорний продукт. Отже, форми впливу літератури на розвиток фольклору досить різноманітні й важливі.

Достатньо поширеною серед науковців є думка, що для визнання будь-якої аматорської творчості фольклором, текст повинен стати частиною народної традиції, тобто повинен передаватися з уст до вуст, розірвавши усілякий зв'язок зі своїм автором. А якщо текст варіюється, це остаточно надасть йому фольклорного статусу.

Отже, сучасна наука підкреслює безсумнівний зв'язок культури й традиції, фольклору й літератури. Не існує суспільство без культури, тобто без механізму, що забезпечує його функціонування. Такий механізм не може сформуватися без фольклору, який певною мірою є системою соціально-значущих культурних стереотипів. Зараз ми можемо спостерігати, що розвиток суспільства супроводжується не знищенням усних традицій, а зміною однієї системи традицій на іншу, одного типу культури на інший. Це стосується і фольклору. Будь-який зв'язок тексту, фольклорного або літературного, усного або письмового, є традицією. Розбіжність між фольклором і літературою – це лише невідповідність у змісті того, що передається за допомогою прямої або опосередкованої комунікації та в способах її оновлення.

Література

1. Жданов И. Сочинения : публицистика : в 2 т. СПб, 1904. Т. 1. С. 816–817.
2. Маркарян Э. Теория культуры и современная наука : логико-методологический анализ. Москва : Мысль, 1983. 284 с.
3. Погонєць Я. Етапи фольклорно-літературної контамінації. *Молодий вчений*. 2015. № 12 (27). С. 52–56.

Петухова О. І.
канд. філол. н., доцент
Харківська державна академія дизайну і мистецтв

ВЕЛИКА ВІЙНА 1914-1918 РОКІВ У ДОЛЯХ ГЕРОЇВ РОМАНУ Р. ЦВІРЛЕЯ «ТАМ ТОБІ БУДЕ КРАЩЕ»

Сучасний польський історичний детектив (польською *kryminal retro*) є досить різноманітним за проблематикою, тематикою, формами організації оповіді, вибором змальовуваного часу тощо. Можна помітити, що письменники, обираючи історичний період для відтворення в книгах, переважно звертаються до часів так званої Другої Речі

Посполитої (1918–1939). Дехто з авторів пише про території, які на той час ще не були польськими (М. Краєвський, цикл про комісара Еберхарда Мока з Бреслау / Вроцлава; К. Бохус, цикл про радника Крістіана Абелла з Данцига / Гданська, Т. Душинський, цикл про капітана Вільгельма Клейна з Глатца / Клодзька); дехто, навпаки, розповідає про місця, що після Другої світової війни відійшли до інших країн (М. Краєвський, цикл про комісара Едварда Попельського зі Львова). Проте переважна більшість письменників усе ж таки змальовують питома польські території. Серед них велику популярність здобув Річард Цвірлей.

У творчому доробку письменника є два цикли історичних детективів. Перший з них присвячений роботі польських міліціантів / поліцейських буремних 80-х років ХХ століття. Другий описує пригоди поліцейського комісара Антона Фішера з Познані і охоплює історичний період 1919–1932 років. Зараз до циклу входить п'ять романів: «Там тобі буде краще» (2015), «Тільки мертві знають» (2017), «Вже нікого не чути» (2018), «Піду твоїми слідами» (2019) і «Заспівай мені колискову» (2020). Найбільш вдалим з них є, на думку читачів і критики, перший роман циклу.

Події роману відбуваються у вже польській Познані і ще німецькій Пілі / Шнайдемюлі в 1924 році. Антон Фішер та його німецький колега і фронтовий товариш Карл Ашмутат розслідують серію жорстоких вбивств дівчат легкої поведінки, скоєних по обидва боки кордону. Паралельно Антонові доручають делікатну справу, пов'язану зі зникненням штабного офіцера та викраденням важливих військових документів. Так у романі поєднуються елементи шпигунського детектива і трилера. Одночасно перед читачем постають практично всі верстви тогочасного населення Познані: військові, поліцейські, рибалки, повії, злодії, ресторатори, робітники, пивовари, селяни тощо. Їхнє життя та побут змальовані настільки точно й докладно, що твір набуває виразних рис соціально-побутового жанру.

Усе ж таки головну увагу Р. Цвірлей приділяє зображенню людей, що носять або ще нещодавно носили форму. Це військові та поліцейські (серед яких дехто працює на цивільних посадах). Показ офіцерів та сержантсько-рядового складу є родзинкою *crime fiction* автора. Він ретельно відтворює побут цих персонажів, починаючи від особливостей форменого одягу, сум грошового забезпечення, тонкощів наймання квартир і аж до гастрономічних уподобань, місць, де зазвичай збирались армійці для святкувань та розваг. Багато уваги приділяється і відтворенню психології військових та поліцейських. Письменник є майстром психологічного портрету. В цьому плані досить важливим є часте звернення романіста до подій Першої світової, або ж Великої війни 1914–1918 років. Вона є тим самим маркером, який дозволяє робити висновки щодо порядності того або іншого персонажа. Як він себе поводить на полі бою, якими були його пріоритети, – це є головним у віднесенні автором персонажа до групи «своїх» чи «чужих». Дихотомія має тут антагоністичний характер, розводячи колишніх фронтових товаришів, навіть однополчан, по різні боки закону.

Не виключно, що Р. Цвірлей використовує тут інтертекстуальні мотиви з творів письменників так званого «втраченого покоління» (Т. Еліота, Д. Дос Пассоса, Е. М. Ремарка, Е. Хемінгуей та інших). Проте його персонажі на відміну від героїв згаданих вище творів змогли адаптуватись до мирного життя, знайшовши в ньому своє місце і сенс існування. Це стосується, насамперед, тих, хто виявив на фронті мужність, героїзм та самопожертву. Боягузи ж і негідники стають зрадниками та кримінальними злочинцями. Їхня психіка не витримує жахів війни і лякається їх повторення.

Яскравим прикладом прояву справжньої чоловічої вдачі є військові сторінки біографії двох головних героїв циклу – поляка Антона Фішера та його німецького друга і колеги Карла Ашмутата. В традиціях класичної польської літератури (насамперед, трилогії Г. Сенкевича, згадуваної в романі), не без перебільшень та сантиментів Р. Цвірлей показує бойові подвиги цих двох товаришів по зброї. Не важливо, хто й якою мовою розмовляє. Поки ще вони в одному таборі, не розділені кордонами та національними інтересами. Все це попереду, хоча можна дотримуватись законів честі й за нових умов.

Література

1. Bajda A. Intelktualne walory powieści kryminalnych (na przykładzie twórczości Marka Krajewskiego). *Літературний процес : методологія, імена, тенденції*. 2015. № 6. С. 3–7.
2. Świrlej R. Tam ci będzie lepiej. Poznań : Wydawnictwo Czwarta Strona – Grupa Wydawnictwa Poznańskiego, 2015. 552 s.

Поповський А. М.
д. філол. н., професор
Дніпропетовський державний університет внутрішніх справ

УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО У ТВОРЧОСТІ С. РУДАНСЬКОГО

Тема козацтва захопила 18-річного Степана Руданського ще на зорі його поетичних початків під впливом народної творчості. У рукописному двотомнику «Народные малороссийские песни, собранные в Подольской губернии СВР (Степаном Васильовичем Руданським – А. П.)», датованому 1852 роком, у циклі «Козацькі пісні» другого тома збірки в баладі «Хрест на горі» він змальовує життєвий шлях січового лицаря:

В хаті жив старий рибак,
Він називався Лободою.
Но давніх літ то був козак,
Знакомий з Польщею, з Москвою.
Ходив не раз і за Дунай,
І туркові знаки удався:
І там крутий його нагай
Над бісурманами звивався... [2, с. 373–374].

З роками ця тематика набуває своєрідної інтерпретації в різножанрових творах, про що свідчить їхнє озаглавлення: «Запорожці у короля», «Запорожці у сенаті», «Козак і король», «Ахмет III і запорожці», «Кошовий і цариця», «Козацькі ксьондзи», «Смерть козака», «Турки і козак» тощо. Більше того, поет долучав себе до козацького гурту вже тим, що упорядкував у 1860 році рукописний одностомник з двох зошитів із спільним заголовком: «Нива. Козака Вінка Руданського».

У цих роках поет особливу увагу привертає до висвітлення історичних постатей у циклах «Приказки» і «Співи»: «Хмельницький з ляхами»; «Павло Полуботок», «Вельямін», «Павло Апостол», «Мініх». До цього ряду творів варто ще долучити дві історичні поеми «Мазепа, гетьман український» та «Іван Скоропада», приказку «Запорозькі шори», які не видавалися в радянські роки, як і вірш «До України», бо вважалися «національно обмеженими».

